

Handelsruter, ytterligere norske mynter og et mulig myntsted

Av Gard Eirik Emsøy

INUM nr. 1 2020 sannsynliggjorde jeg en omfangsrik norsk utmyntning fra tiden før og etter 1016/1017, som omfattet både rene imitasjoner og kongens mynt (Emsøy 2020)¹. Gunnarsson anser i sin siste artikkel det for å være usannsynlig at alle disse myntene er norske (Gunnarsson 2020 s. 104). Han påpeker at Malmers adverstempel 628 med tilhørende reversstempler 1730 og 1732 er entydig danske. Og at adverstempel 628, basert på stil, har en direkte tilknytning til Malmers stempelkombinasjon 632.1731. Sistnevnte inngår i Malmers stempelkjede 138, som Gunnarsson mener at er udiskutabel dansk. Jeg antar at det er derfor Gunnarsson ikke anser blant annet Malmers stempelkjede 134 til å være norsk (Gunnarsson 2020 s. 105). Denne kjeden ligger kloss opp i stempel 628. Dersom 628 er dansk, så ville dette ha kunnet være en mulig vurdering.

I min nevnte artikkel i *NUM*, gjorde jeg en vurdering av punselbruk på de sannsynligvis norske imitasjonene (Emsøy 2020 s. 14-16). Min vurdering var den gang at samme punsel var brukt på Olavs long-cross, Wulfwines mynt og Asthriths øvrige imitasjoner. På bakgrunn av disse vurderingene, vurderer jeg videre at samme punsel faktisk også er brukt på en av 628 sine reverser, revers 1730 (fig. 1). I nevnte artikkel diskuterte jeg også flere usikkerhetsmomenter vedrørende punselbruken. Her vil jeg i tillegg legge til at punselskaden kan endre seg over tid, som følge av slitasje eller bearbeiding. Advers 628 med tilhørende revers 1730 (som det da også er naturlig at også omfatter 1732) kan etter mitt syn ikke være dansk, når det som etter min mening fremstår som samme punsel er brukt på de øvrige norske myntene. I tillegg kan jeg ikke se at det er noe som tyder på at disse stempelkombinasjonene 628.1730 og 628.1732 har beveget seg geografisk ut av den norske utmyntningen. Dette omfatter også kjede 134, som jeg fortsatt oppfatter til å være norsk.

Dette stiller så hele kjede 138 i et annet lys, med hensyn på Gunnarssons stilvurdering. At hele kjede 138 er norsk, vil jeg behandle i et senere arbeid. Mer om mulig «dansk» utmyntning i Norge, kommer jeg tilbake til senere her i denne artikkelen. Videre vil jeg påpeke at å attribuere mynter til Lund i gamle Danmark (nåværende Skåne) fordi det står Lund på dem, er noe som fremstår som en lettvinnt konklusjon basert på meninger fra 1800-tallet. Lund kan også representere et sted i Norge, som går under navnet Lund eller som kan forkortes til Lund. Kan man så argumentere for at det finnes et slikt sted i Norge, og hvor man videre kan argumentere for at man har hatt utmyntning der, og at det ikke er unaturlig at man har utmyntet mynter med henvisning til danskekongen, så er Norge et like aktuelt sted for utmyntningen.

Videre lot jeg i arbeidet mitt i *NUM* nr. 1 2020 spørsmålet vedrørende myntenes funksjon stå åpent, og jeg påpekte at jeg ville vurdere å behandle det på et senere tidspunkt. I denne artikkelen vil jeg

Figur 1: På reversen av Torkjell sin mynt (reversstempel 1730) kan vi i small-cross'et se at samme beskadigede punsel er brukt. Det er en tilsvarende splitt i kanten, slik som vi ser på de øvrige norske myntene og Olavs long-cross.

Denne mynten er ex. DNW 8. april 2020 lot 19. Samme punselskade har jeg observert på Haubergs stempelidentiske eksemplar ex. MISAB 32 lot 201.

Begge myntene befinner seg i privat eie.

¹ Figurtekst nr. 8 i Emsøy 2020, Brithnod sin mynt skal være stempelkombinasjon 628.1706.

synliggjøre det som jeg mener at er myntenes tiltenkte funksjon: var de tiltenkt sirkulasjon i Norge, eller ble de utmyntet for å tas med ut på lange handelstreiser? Samtidig vil jeg komme inn på myntenes vekt. Jeg vil forsøke å dokumentere ytterligere norske mynter. Til slutt vil jeg foreslå hvor i Norge disse imitative myntene er preget. Denne artikkelen skal sees på som en oppfølging av artikkelen i *NNUM* nr. 1 2020.

Brita Malmer's bok om de angloskandinaviske imitasjoner inneholder flere forskjellige oversikter, som kan brukes til flere forskjellige formål og vurderinger (Malmer 1997). En oversikt omfatter alle de eksemplarer hun kjente til, sortert på advarsstempler. Hun angir hvor myntene befinner seg, funnsted, vekt osv. Malmer kjente riktignok ikke til alle mynter, og flere privateide eksemplarer kommer i tillegg. Sistnevnte kjenner man vanligvis ikke funnproveniensen til. I *NNUM* nr. 1 2020 skrev jeg at myntenes spredningsmønster kan si noe om deres funksjon (Emsøy 2020 s. 17). Det interessante med disse formodentlig norske imitasjonene, er at de i liten og ingen grad er funnet i Norge. Et oppsett med funnsted, basert på Malmer's oversikt, med de norske imitasjonene behandlet i *NNUM* nr. 1 2020 ses i tabell 1.

Vi ser av tabellen at de formodentlige norske myntene (Emsøy 2020) i hovedsak er funnet på Gotland og i landene rundt Østersjøen. Fra numismatikken er vi riktignok kjent med mynter fra land, som ikke grenser opp mot Østersjøen, hvor mynter fra disse landene kun eller i hovedsak er funnet på Gotland og i landene rundt Østersjøen. Og det på tross av at det nødvendigvis ikke kan oppfattes slik at disse myntene er utmyntet som handelsmynter til utelukkende bruk i disse nevnte områdene. De kan være utmyntet til bruk i sine hjemland, men er allikevel overrepresentert i funn fra Østersjøområdet. Nylig fremkom det i media et lignende forhold: En mynt datert til 900-tallet preget i Rouen, en mynt som tidligere kun er kjent fra strektegninger, ble funnet på Täby, nordre Stockholm (Arkeologerna november 2020).

For de formodentlige norske myntene vil jeg allikevel påpeke at de gjennomgående har samme mønster når det gjelder spredning og funn. Man kan ikke velge ut noen av disse stemplene, og si at de i hovedsak er funnet i Norge eller at en gruppe av disse i hovedsak er funnet på Gotland og i landene rundt Østersjøen. Når spredningen er så gjennomgående lik for alle pregestemplene, så fremstår det dermed etter min mening, som at myntene i liten eller ingen grad var tiltenkt utmyntet for bruk i Norge. For meg fremstår det som at de norske myntene i hovedsak var utmyntet for sirkulasjon / handel på Gotland og landene rundt Østersjøen. Hadde de angloskandinaviske imitasjonene som formodentlig er utmyntet i Norge hatt en tiltenkt funksjon utelukkende i Norge, så ville vi etter min mening ikke ha sett at de i hovedsak er funnet utenfor Norge. Hadde man kunnet trekke ut noen stempelkombinasjoner, og påpekt at de i hovedsak er funnet i Norge, så kunne det ha vært en indikasjon på at de også ble utmyntet for en tiltenkt bruk i Norge. Men det er som nevnt ikke tilfellet. Teoretisk sett kan funnomstendighetene også tale for at alle disse myntene, inkludert Olavs long-cross, faktisk ikke er preget i Norge. Men indisiene, som jeg tidligere har fremlagt, tilsier allikevel at de trolig er norske.

Bakgrunnen for at myntene ble utmyntet, fremstår altså etter mitt syn, som at de ble utmyntet for å brukes utenfor Norge og dermed på Gotland og i landene rundt Østersjøen. De formodentlige norske imitasjonene følger også samme mønster som de andre samtidige angloskandinaviske imitasjonene, både med hensyn på typer, variasjon, spredningsmønster etc. Å vurdere at imitasjoner preget i Norge, som følger de samme møn-

Funnsted	Antall	Kjede nr.	Advers nr.
Gotland	2 stk.	5	198
	4 stk.	105	134
	1 stk.	105	204
	5 stk.	105	628
	1 stk.	105	704
	4 stk.	105 (134)	708 (711)
	5 stk.	105	722
	1 stk.	134 (105)	711 (708)
	3 stk.	134	180
Sverige	1 stk.	5	198
	2 stk.	105	134
	1 stk.	105	207
	3 stk.	105	628
	1 stk.	134	180
Finland	1 stk.	5	198
	1 stk.	105	184
	1 stk.	105	204
	3 stk.	105	628
	1 stk.	105	722
Norge	1 stk.	5	198
	3 stk.	105	134
	1 stk.	105	208
	1 stk.	105	628
	1 stk.	105	722
Tyskland	1 stk.	5	198
Russland	1 stk.	105	134
	1 stk.	134 (105)	711 (708)
	2 stk.	134	180

Funnsted	Antall	Kjede nr.	Advers nr.
Latvia	1 stk.	105	628
Danmark	1 stk.	105	134
	1 stk.	105	184
	1 stk.	105	204
	1 stk.	105	208
	1 stk.	105	628
	1 stk.	105	708 (711)
	1 stk.	105	722
	1 stk.	134 (105)	711 (708)
Polen	1 stk.	5	198
	1 stk.	105	134
	1 stk.	105	628
Uavklart funnsted	5 stk.	105	184
	5 stk.	105	134
	3 stk.	105	204
	2 stk.	105	207
	13 stk.	105	628
	5 stk.	105	704
	7 stk.	105 (134)	708 (711)
	6 stk.	105	722
	1 stk.	105	904
	3 stk.	134	180
1 stk.	134	617	
7 stk.	134	710	
1 stk.	134 (105)	711 (708)	

stre som de andre angloskandinaviske imitasjonene, ble utmyntet for umiddelbar bruk i Norge, synes ikke å være logisk. Det fremstår som mer logisk at man utmynter samme type imitasjoner tilsvarende som for eksempel de fra Sigtuna, fordi man skulle bruke myntene i de tilsvarende områdene som Sigtunas mynter ble brukt.

Basert på funnstedene til de formodentlige norske myntene, fremstår det som sannsynlig at de er utmyntet for bruk i og langs Østersjøen, og avdekker dermed mulige handelsruter fra Norge til Østersjøen i perioden rett før og rett etter 1016/17. Av tabellen ser vi at til og med Olavs mynt trolig ikke var utmyntet til utelukkende brukt i Norge, men i hovedsak til bruk utenfor Norge og på markedene i og rundt Østersjøen. Ser man på senere norske mynter fra Harald Hardråde og Olav Kyrre, så er de i hovedsak funnet i Norge. De må kunne sies at være utmyntet for utelukkende bruk i Norge. Likeså bør man kunne si at mynter utmyntet i Norge, og som i hovedsak er funnet utenfor Norge, trolig er utmyntet til bruk utenfor Norge og dermed kan oppfattes som internasjonale handelsmynter til bruk på markedene utenfor Norge.

Et mindretall av myntene er riktignok funnet i Norge. Olavs longcross er det funnet et eksemplar av. Men dette er fragmentert, hvilket kan tyde på lengre tids bruk. Hypotetisk sett kan dermed mynten representere en retur fra nevnte handelsområder. Likeså kan det gjøres lignende betraktninger av noen av de andre myntene, som også

Tabell 1: Oversikt over funnsted for de formodentlige norske imitasjonene: Tabellen omfatter kun de mynter som er med i Malmers oversikt. Det finnes flere privateide eksemplarer ut over det som Malmer fikk registrert. De fleste av disse har usikker funnproveniens, og har ikke relevant verdi for vurderingene i denne artikkelen.

Det kan også forekomme mynter fra skattefunn, som er behandlet i den senere tid, og som Malmer ikke kunne fange opp.

Gunnarsson har i NNUM behandlet flere eksemplarer fra danske myntfunn, som Malmer ikke kjente til. Disse tas ikke med her, fordi de kan skape en kunstig overrepresentasjon.

er funnet i Norge: fragmentering og andre sekundære forhold som kan skyldes sirkulasjon.

Regraving

Som det fremkommer av Malmers oversikt over angloskandinaviske imitasjoner (Malmer 1997 s. 598 og 619 mynt nr. 2921), fantes det en tradisjon for regraving av pregestempler. Ser vi på nevnte Olav-mynt, fremstår også dennes advers til å være et regravert pregestempel. Hvilket pregestempel det er tale om, har jeg foreløpig ikke identifisert. Men av omskriften ser vi trolig fortsatt rester av omskriften til en imitasjon av long-cross typen: [RE]X AN[GLO]. I seg selv gir ikke A NOR noe mening i VNLAFI REX A NOR, uten vi faktisk taler om en regraving av nevnte omskrift, hvor noen av de tidligere bokstavene feilaktig er oppunslet igjen.

Et annet pregestempel i denne norske utmyntningen, som synes å være regravert er adversstempel nr. 203 i kjede 162 (Malmer 1997). Denne kjeden har jeg tidligere vurdert til å være norsk (Emsøy 2013 s. 18), men jeg har ikke tidligere klart å sette den i sammenheng med de øvrige norske imitasjonene. Ser man på stempel nr. 203, så har det det samme karakteristiske dobbeltøye som vi finner på stempel nr. 904. Malmer kjente kun til et sterkt fragmentert eksemplar av stempel 904, og det eneste kjente fullstendige eksemplaret fremkom på Künkers auksjon nr. 183 lot 2109. Eksemplaret befinner seg i dag i privat eie. Samme stempel har også den tidligere nevnte punselskaden, som etter min vurdering går igjen på flere mynter.

Foran nese- og munnpartiet på 904 er det ujevnheter, som jeg tolker til å være mulig stempelrust. Tilsvarende ujevnheter ser vi på 203. Riktignok det som jeg oppfatter til å være noe mer omfattende på 203, men fortsatt på samme sted. Utformingen på bystens kappe er også lik. Ser vi nærmere på de to stemplene, så avviker utformingen av omskriften i stor grad. Det fremstår dermed som at adversstemplene nr. 203 og 904 er et og samme pregestempel, hvor bokstavene har blitt oppgravert / oppunslet på nr. 203. Håret kan også være oppgravert. Ved regraving av pregestempler er det særlige små detaljer, som kan være med på å avdekke om et pregestempel er en regraving av et annet. Her er det dobbeltøyet og det som jeg tolker som stempelrust, som avdekker dette (fig. 2). Dermed knytter stempelkjede 162 seg sammen med den formodentlige norske delen av stempelkjede 105.

Det interessante er at et av reversstemplene til adversstempel nr. 203 henviser til ÆDELPOLD: NOR (Malmer 1997 reversstempel nr. 1107). Med hensyn på henvisningen til NOR, tilsvarende vi finner på andre norske pregestempler i stempelkjede 105, så er dette trolig også en henvisning til Norge eller normannere. Stempelkjede 162 er en svært liten kjede, og skal med hensyn på sammenkoblingen og henvisningen til NOR også anses for sannsynligvis å være norsk. Jeg kan ikke se at det er noe i nevnte stempelkjede, som burde kunne problematisere et norsk opphav.

Vekt

Nå som kjede 162 er tilknyttet den norske utmyntningen i kjede 105, fremkommer det tydelig at vekt nødvendigvis ikke var den største prioritet i forbindelse med den norske utmyntningen. Stempel 203 er kjent preget på firkantet blankett, 904 er derimot utelukkende preget på sirkulær blankett. Vektforskjellen er synlig og merkbar.

Figur 2: Stempel 203 avbildet i Malmer 1997 og stempel 904.

Her ser man samme dobbeltøye: øye og enda et øye under dette ved nesespissen. I tillegg ser vi stempelrusten rett foran nesetippen.

Likheten mellom stemplene er illustrert med piler.

Tar vi utgangspunktet i stempel 628, varierer vekten fra langt under 1 gram og opp til 1,84 gram (Malmer 1997 s. 241-242). Om myntene skulle utmyntes etter en tiltenkt standard (gjerne på rundt 1,4-1,5 gram), kan avvik nedover skyldes sekundær klipping, korrosjon og bruksslitasje. Men avvik oppover lar seg vanskelig forklare. Slike avvik forutsetter at vekten nødvendigvis ikke var viktig. Det fremstår som om imitasjonene kun gjorde den tiltenkte jobben, å ligne på en mynt. Lignende variasjoner finner vi også innenfor andre grupper av angloskandinaviske imitasjoner.

I samtids skattefunn treffer vi på mynter av forskjellig opphav, og uendelig med forskjellige typer og varianter, som avviker både i vekt og form. Det er vanskelig å holde kontroll på typer og deres forventede vekt. Nærmest en umulighet, selv for dagens numismatiker. Imitasjonenes avvikende vekt taler mot at de ble talt. Den enkeltes mynts vekt kan synes å være irrelevant. Den samlede vekt har derimot trolig vært det relevante. I så fall kan det forventes at det finnes samtidig produksjon av vekter. På siden av myntverkstedet i Sigtuna pågikk det en samtidig produksjon av vekter (Söderberg 2014 s. 24). En slik samtidig vektproduksjon, som man har i Sigtuna, er en av de vektproduksjonene vi må kunne forvente å finne dersom myntene ble veid. Tilsvarende kan man holde mulighetene åpne for at et eget norsk produksjonsverksted for vekter har eksistert i nærheten av den påviste utmyntningen av de norske angloskandinaviske imitasjonene.

Hvor i Norge ble myntene preget?

Utmyntningen av disse imitasjonene har, som vi har sett tidligere, trolig sitt opphav i et behov for mynter til bruk i og langs Østersjøen. Det vil være rimelig å tro at utmyntningen av disse imitasjonene fant sted på et sted i Norge, hvor det var størst behov for dem. Behovet vil etter min mening fremstå som størst i den delen av landet, hvor det finnes flest og størst

pengemengder, som kan knyttes helt eller delvis til handelen i Østersjøen. Slike pengemengder vil i seg selv tyde på en forbindelse, og ved en forbindelse vil man trolig ha et behov for imitativ utmyntning.

For Norges del er det et område, som skiller seg ut i en egen særklasse. Tar man utgangspunktet i norske myntfunn, hvor angloskandinaviske imitasjoner er representert, er Rogaland fylke overrepresentert. Ingen andre deler av Norge kan skilte med slike vikingetids myntskatter. Sør i Rogaland har vi Norges største vikingetids myntskatt, Årstadfunnet. Fra Jæren har vi skatten fra Hårr. Fra Sola har vi skatten fra Tjora (Slethei). Videre har vi vikingetids myntskattene fra Jøssang og Foldøy (Skaare 1976 s. 147-153). Det interessante med alle disse funnene, er at de inneholder angloskandinaviske imitasjoner (Malmer 1997 s. 344 og Malmer 1989 s. 114). Hvert enkelt av disse funnene representerer dermed helt eller delvis pengemengder som kan settes i direkte sammenheng med de angloskandinaviske imitasjoner, som hadde sitt bruksområde rundt og i Østersjøen². Riktignok kan man diskutere Rogalandsskattens nedlegges tidspunkt opp mot nevnte utmyntning, og hvordan skattens sammensetning har blitt til. Men uansett fremstår Rogaland gjennom myntskattene, som det stedet i Norge med utvilsomt størst pengemessig tilknytning til Østersjøen.

Det største behovet for utmyntning av angloskandinaviske imitasjoner i Norge, synes dermed å ha vært i Rogaland. Trolig skal de nevnte norske angloskandinaviske imitasjonene sammen med Olavs long-cross plasseres til Rogaland. På denne tiden, da myntene ble utmyntet, styrte Erling Skjalgsson over Rogaland. Hans liv fremkommer av både norske og islandske sager, med en hovedvekt hos Snorre. For samtiden har vi generelt sett lite kilder ut over sagaene når det gjelder konger og andre mennesker, og forskjellige menneskers eksistens kjenner vi ofte kun til fra sagaene. For Erlings del har vi også en runeinnskrift på et steinkors, hvor omskriften er tolket til at korset ble reist av hans prest til minne om Erling (Marstrander 1945 og Haug 2005 s. 85).

Det skal ikke utelukkes at utmyntningen kan ha funnet sted nært Erlings maktsentrum. Erling er ofte ansett til å være en av de mektigste i Norge i samtiden, blant annet omtalt som «rygekongen» og innenfor hans territorium kunne hans makt måles med kongens (Haug 2005 s. 81). Han var også gift med Astrid, søsteren til Olav Trygvasson (Haug 2005 s. 81). Bakgrunnen for bryllupet og bryllupet kan vi også lese om hos Snorre (Snorre 1964 s. 170-171). Erling og hans sønner var etter Olav Trygvassons død gode venner av danskekongen Cnut. Erling og blant annet hans sønn Aslak allierte seg med Cnut og Harthacnut, og var deres støttespillere da de tok Norge i ca. 1028 (Haug 2005 s. 84). Med en slik lojalitet er det ved en mulig utmyntning i Rogaland fra tiden før og etter 1028, å forvente at utmyntningens omskrifter har sterk tilknytning opp mot danskekongen.

Et mulig myntsted

Øya Hundvåg utenfor Stavanger kan i samtiden ha vært et knutepunkt for handelen i området (Titlestad 1999 s. 15). Etter utgravinger i høstsesongen 1998 påpeker Titlestad følgende: «*ser det ut til at Hundvåg mer og mer kommer i fokus som en tidlig tettbebyggelse – med hittil funn av 22 hus fra ulike perioder bare på gården Skeie. Her har vært kontinuerlig bosetting til Erling Skjalgssons tid*» (Titlestad 1999 s. 15). Titlestad påpeker videre at det

² Man ser av Malmer 1989 og 1997 at de angloskandinaviske imitasjonene i hovedsak er funnet på Gotland og i landene rundt Østersjøen.

gamle gårdsnavnet Husabø på Hundvåg kan tyde på et maktsentrum, og at det kan være muligheter for å finne spor av bylignende tettbebyggelse.

På samme øya har vi den gamle gården Lunde. Om gården Lunde, dens bakgrunn og betydning i samtiden skriver Bringsjord følgende: «Navnet på de militære forlegningene ved Themsen, i romertiden «Londinium», i frankertiden «Lundenwic», ble adoptert som den norske marinens (vikingenes) favorittbetegnelse på sine forlegninger. Gårdsnavn som Londum -> Landa og Lunde, kan derfor, i en sentral geopolitisk setting, peke tilbake til historiske marinebaser. At de store nabogårdene til husebyene på Hundvåg, Lista og Tjølling, alle heter Lunde, reflekterer trolig at marinens «Lunden» var det gamle navnet på forlegningen - før infanteriets «Huseby» ble innført.» (Bringsjord 2009 s. 9). Bakgrunnen for navnet Lunde og at det i samtiden forekom sammen med en huseby, tyder på at stedet gjennom tiden har hatt det samme navnet. På Lunde har vi også Lundsvågen, med det jeg oppfatter til å være gode opptreks muligheter for skip i samtiden. En god havn med andre ord.

Med en utmyntning som kan plasseres til Rogaland, hvor Hundvåg kan ha vært et handelssentrum, maktsentrum, kan ha hatt sin marinebase og hvor det er muligheten for å finne spor av bylignende tettbebyggelse, kan vi ikke utelukke at henvisningen til myntstedet Lund på disse imitasjonene, faktisk viser til Lunde på Hundvåg. Med hensyn på Erling Skjalgsson og hans sønners lojalitet til Cnut og hans sønn Harthacnut ved deres erobring av Norge, forventer jeg ved en mulig utmyntning i Rogaland, å finne mynter med direkte henvisning til danskekongen i tiden særlig etter ca. 1028. Mens andre private mynter igjen kan være rene imitasjoner uten særlig henvisning til danskekongen. Disse forholdene vil jeg behandle i et senere arbeid.

Referanser

- Arkeologerna november 2020: <https://arkeologerna.com/vikingatida-silverskatt-funnen-i-tabyl/>
- Bringsjord 2009: Finn Bringsjord, Stavangers eldste historie, *Stavangeren* nr. 3 2009
- Emsøy 2013: Gard Eirik Emsøy, *Norges Mynter i Middelalderen*, Jørpeland 2013
- Emsøy 2020: Gard Eirik Emsøy, Norske imitasjoner og andre angloskandinaviske imitasjoner utmyntet i Norge, *NNUM* nr. 1 2020
- Haug 2005: Eldbjørg Haug (red.), *Utstein kloster -og Klosterøys historie*, Stiftelsen Utstein Kloster 2005
- Gunnarsson 2020: Bo Gunnarsson, Irländska Quatrefoil-imitationer och andra rön kring stampkedja 105 i Lund, *NNUM* nr. 4 2020
- Malmer 1989: Brita Malmer, *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*, Stockholm 1989
- Malmer 1997: Brita Malmer, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*, Stockholm 1997
- Marstrander 1945: Carl J. S. Marstrander, Runekorset i Musèparken i Stavanger, *Stavanger Museum Årbok* 1945
- Skaare 1976: Kolbjørn Skaare, *Coins and Coinage in Viking-age Norway*, Oslo 1976
- Skaare 1995: Kolbjørn Skaare, *Norges Mynthistorie* bind I og II, Oslo 1995
- Snorre 1964: Snorre Sturlason, *Kongesagaer*, Stavanger 1964
- Söderberg 2014: Anders Söderberg, The brazing of iron and metalsmith as a specialised potter, *The Old Potter's Almanack* Vol 19, No 2 2014
- Titlestad 1999: Torgrim Titlestad, Stavangers grunnleggelse – knyttet til Erling Skjalgssons tid?, *Stavangeren* nr. 3 1999

Forkortelser

- DNW: Dix Noonan Webb (auksjonshus)
- Künker: Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG (auksjonshus)
- MISAB: Myntauktioner i Sverige AB (auksjonshus)